

בירור דעת רבי יהושע [כ ע"ב "רב חסדא" - כא ע"א "בתרומה קמ"ל"]

לאחר שהגמרא דנה בהסבר עדות רבי חנינא סגן הכהנים במשנה ומחלוקתם של רבי מאיר ורבי יוסי (ורבי שמעון), הגמרא מסיימת את הסבר המשנה ומפרשת את דעת רבי יהושע, לאור שלושה קושיות של אמוראים (רב חסדא, רבי יוסי ברבי חנינא ורבי אלעזר), שלאחר הקשו גם תירצו. ומעלה שבעדעת רבי יהושע נחלקו התנאים רבי יוסי ורבי שמעון.

משנתנו

רבי חנינא סגן הכהנים אומר: מימיהם של להנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה, אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו... אומר **רבי מאיר**: מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטומאה בפסח. **אמר רבי יוסי**: אינה היא המדה. ומודים רבי אלעזר ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה, על מה נחלקו? על התלויה ועל הטומאה (שריפת תרומה תלויה עם שריפת תרומה טמאה), שרבי אלעזר אומר: תשרף זו לעצמה וזו לעצמה, ורבי יהושע אומר: שתיהן כאחת.

ברייתא

אמר רבי יוסי (לרמי מאיר): אין הנדון (שריפת תרומה טהורה עם טמאה) דומה לראגה (לעדויות שנאמרו ולכן לא ניתן לומר "מדבריהם למדנו"). קשה עידו רבותינו על מה העידו? (לא ניתן להוכיח מרבי חנינא סגן הכהנים שהעיד) אם על הבשר שנטמא בולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה - זה טמא וזה טמא! (לא ניתן להוכיח מרבי עקיבא שהעיד) אם על השמן שנספסל בטבול יום שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת - זה פסול וזה טמא! אף אנו מודים בתרומה שנטמאת בולד (ראשון) הטומאה ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה (ששתי התרומות טמאות בדרגות שונות), אבל היאך נשרוף אפילו תלויה עם הטמאה שמהא זבא אליה ויטהרם (ונמצא שבשריפה טימאנו בידיים תרומה טהורה או ספק טהורה)!!

ברייתא

ארבעה עשר (בניסו) שחל להיות בשבת מבצרין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות דברי רבי מאיר (שלמד מהעדויות שלא נמנעו לשרוף תרומות בדרגות טמאה שונות). **רבי יוסי** אומר: טהורה בפני עצמה ותלויה בפני עצמה וטמאה בפני עצמה (כל דרגת טמאה נשרפת בפני עצמה). **אמר רבי שמעון**: לא נחלקו רבי אלעזר ורבי יהושע על הטהורה ועל הטמאה - שאין שורפין, על התלויה ועל הטהורה - ששורפין (כיוון שלא הוחזק כטמא ממש אין נראה שריפתם ביחד כטמא תרומה בידיים), על מה נחלקו? על התלויה ועל הטמאה, שרבי אלעזר אומר: תשרף זו בעצמה וזו בעצמה (כדי להימנע מחשש טימא תרומה טהורה), ורבי יהושע אומר: (ישרפו) שתיהן כאחת (שאינן מזהירים בשמירת ספק תרומה טמאה).

תרומות

חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה, רבי אלעזר אומר: אם הייתה מונחת במקום התורפה (גלוי) יניחנה במקום המוצנע, ואם הייתה מגולה יכסנה (כדי לשמור את התרומה שלא תיטמא, אף שהיא רק ספק טהורה). **רבי יהושע** אומר: אם הייתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה, ואם הייתה מכוסה יגלנה (אין הוא צריך לשמור על התרומה ויכול לגרום לה להיטמא, כיוון שהיא ספק טמאה).

רבי חסדא: לדעת רבי יהושע מותר לשרוף בביעור חמץ תרומה טמאה עם תרומה ספק טמאה, ומדברי רבי יוסי בברייתא משמע שאין תנא שמתיר זאת?

דברי רבי יהושע במשנה הם דבריו אליבא דרבי שמעון שסובר שמותר לשרוף, ודברי רבי יוסי בברייתא הם כפי שפירש את דברי רבי יהושע שאסור לשרוף (ישנן שתי דעות ברבי יהושע האם מותר או אסור לשרוף את ספק תרומה טמאה עם תרומה טמאה). וכן מוכח מהברייתא שרבי שמעון סובר בדעת רבי יהושע שמותר לשרוף תרומה תלויה עם טמאה.

כיצד העמדת שדברי רבי יהושע במשנתנו הם אליבא דרבי שמעון, הרי במפורש אלו דברי רבי יוסי (ככתוב "אמר רבי יוסי... ומודים רבי אלעזר ורבי יהושע")!

אזכרת רבי יוסי את רבי יהושע במשנה היא אליבא דרבי שמעון. וכך הוא טוען לרבי מאיר: "אינה היא המדה" מילא לרבי יהושע לשיטתי שאוסר לשרוף תרומה תלויה עם טמאה בוודאי יהיה אסור לשרוף תרומה טהורה עם טמאה, אלא אפילו לרבי יהושע אליבא דרבי שמעון (בברייתא) שמתיר לשרוף תרומה תלויה עם טמאה - גם הוא מודה שאסור לשרוף תרומה טהורה עם טמאה! (ותירצו של רב חסדא עומד)

רבי יוסי ברבי חנינא: כיצד התיר רבי יהושע במשנתנו לשרוף בשריפת חמץ תרומה טמאה עם תלויה, ובמשנה בתרומות התיר לטמא תרומה ספק תרומה בגרמא (בהשאתה במקום מגולה) אבל לא לטמא בידיים?

דעת רבי יהושע במשנתנו היא אליבא דרבי שמעון שהתיר שריפת טהורה עם תלויה, ובמשנה בתרומות דעת רבי יהושע היא אליבא דרבי יוסי שאסר שריפת טהורה עם תלויה, לכן הותר רק טומאת תרומה בגרמא ולא בידיים.

תרומות ח,ט

חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנֹשְׁבָרָה בְּגַת הָעֲלִיּוֹנָה וְתַחְתִּיָּה חוֹלִין טְמֵאִין (ואם לא יעשה דבר תזרום התרומה הטהורה לגת התחתונה ותטמא, ואף החולין בגת התחתונה יתקדשו ויאסרו), מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (לְרַבִּי) יְהוֹשֻׁעַ שְׂאֵם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטֶהְרָה יָצִיל (כיוון שרביעית יין טהור הוא שיעור חשוב עליו לחזור אחר כלים טהורים לאסוף את יין התרומה הטהורה ולהציל לפחות את חלק מהיין שלא יטמא).
וְאֵם לֹאֹ (אין ביכולתו להציל את היין תרומה ובוודאי כל היין יטמא ויאסר) – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: תֵּרַד וְתִטְמָא וְאֵל יִטְמָאָנָּה בְּיָד (אסור לגרום בידיים לטומאת תרומה טהורה). רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר: יִטְמָאָנָּה בְּיָד (יאסוף את התרומה הטהורה אפילו בכלים טמאים ויטמאנה בידיים, כיוון שסופה בכל מקרה להיאבד, כדי להציל לפחות את היין חולין בגת התחתונה)

רבי אלעזר: כיצד התיר רבי יהושע במשנה בתרומות רק לטמא בגרמא תרומה תלויה, והרי במשנה שלאחריה התיר רבי יהושע לטמא תרומה טהורה בידיים (במידה ואין לו אפשרות להציל את התרומה)?
במקרה של שתי גתות, התיר רבי יהושע לטמא בידיים תרומה טהורה בגלל ההפסד של יין החולין בגת התחתונה, אבל לטמא אותה בידיים מבלי הפסד ממוני אסר (והתיר רק בגרמא).

ברייתא

חֲבִית שֶׁל שֶׁמֶן תְּרוּמָה שְׁנֹשְׁבָרָה בְּגַת הָעֲלִיּוֹנָה וּבַתְּחִתּוֹנָה חוֹלִין טְמֵאִין, מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׂאֵם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטֶהְרָה (בכלים טהורים) יָצִיל, וְאֵם לֹאֹ – תֵּרַד וְתִטְמָא וְאֵל יִטְמָאָנָּה בְּיָד (כיוון ששמן תרומה שנטמא ראוי לכהן ליהנות ממנו בעת ביעורו, כהדלקת הנר או בהסקת התנור, אין בטומאת השמן הפסד מרובה להתיר לו לטמא בידיים. לכן אסור למנוע את התערבות השמנים משתי הגתות).

רבא: משנתנו דנה בשריפת תרומה טהורה עם טמא ואע"פ שיש הפסד עצים בהדלקת שתי מדורות – אסר רבי יהושע לשורפם כאחד (והתיר רק בתרומה טהורה עם תלויה). הרי שהפסד הממון לא דיו להתיר לטמא בידיים תרומה?

רבי חייא

שְׂמוּאֵל מְשׁוּם רַבִּי חֲיָיָא: (עדיף לאדם שאינו עשיר) שוֹתֵין מְלוּג בְּסַלְעַ (ייקנה לוג יין לשתייה בסלע) וּמְזַלְפִין מְלוּג בְּשִׁתִּים (וייקנה יין יותר יקר נלזילוף, שעלותו שני סלעים ללוג יין).

אב"י: להפסד מרובה חשש רבי יהושע ולכן התיר לטמא בידיים יין תרומה, ולהפסד מועט כעצים בשריפת חמץ לא חשש ולכן אסר לטמא בידיים תרומת חמץ טהורה.
כן מוכח מהברייתא שרבי יהושע לא התיר לטמא בידיים שמן תרומה שעתיד להיטמא כיוון שיש בכך הפסד מועט (שניתן להשתמש בו לשריפה) לעומת יין שאינו ראוי לשימוש בטומאתו ולכן התיר לטמאן בידיים.

ברייתא

חֲבִית שֶׁל יֵין שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנֹשְׁבָרָה, בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים: תִּשְׁפֹּף חֶבֶל (כולה כאחת, כחבילה, כדי שלא יבוא לידי תקלה לשתות ממנו) וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים: תַּעֲשֶׂה זֵילוֹף (ניתן להשתמש ביין לזילוף ואין חוששים לתקלה).
אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי: אֲנִי אֶכְרִיעַ, בְּשֻׁדָּה – תִּשְׁפֹּף חֶבֶל (בשדה לא נהוג לזלף ולכן לא ניתן להשאירו שם שמא יבוא לידי תקלה. וגם להביאו לביתו אסור שמא במהלך הבאתו ישתה ממנו), בְּבֵית – תַּעֲשֶׂה זֵילוֹף (כיוון שכל הזמן מזלף לא יבוא לידי תקלה).
[גריסא נוספת לתשובת רבי ישמעאל ברבי יוסי]: בְּחֻדְשׁ תִּשְׁפֹּף חֶבֶל (כיוון שלא ניתן לזלפה מיד יכול לבוא לידי תקלה), בְּיָשׁוּן תַּעֲשֶׂה זֵילוֹף (אפילו בשדה). אָמְרוּ לוֹ (בני דורו. ולא ייתכן שב"ש וב"ה אמרו שהיו כמה דורות לפניו): אֵין הַכְּרַעַת שְׁלִישִׁית מְכַרְעַת (אין בדבריך הכרעה בין השיטות, כיוון שדעתך שמחלקת בין בית ובין שדה אינה מופיעה בדברי ב"ש או ב"ה. לא נאמר לב"ש יש לשפוף בין בבית ובין בשדה וכן בב"ה. מכך משמע שלרבי ישמעאל הטעם האם חוששים לתקלה, אבל אין זה טעמם של ב"ש וב"ה ואין בדבריו הכרעה במחלוקתם.)

הסיבה שלא התיר רבי יהושע לטמא בידיים את השמן תרומה כיוון שיש לו שימוש – גם ליין תרומה יש שימוש, ניתן לזלף אותו שיעשה ריח טוב! (ומדוע התיר ביין רבי יהושע לטמא בידיים?)
וכן מוכח שחשוב ביין יותר הזילוף מאשר שתייתו.

ת: המשנה עוסקת ביין תרומה חדש שריחו לא נודף ואינו ראוי לזילוף, לכן יש להצילו (מחמת הפסד מרובה).
ק: גם יין חדש סופו להתיישן וניתן להשתמש בו בעתיד בטומאה.
ת: אין להניח יין תרומה להתיישן, שמא יבוא במשך הזמן לידי תקלה וישתה ממנו באיסור.
ק: גם אם יניח את שמן תרומה הטמא עד שידליקנו יכול לבוא לידי תקלה?
ת: כדי להימנע מתקלה יש לשים את השמן להדלקה בתוך כלי מאוס, כך לא ישתה ממנו, כיוון שהשמן מלוכלך לשתייה ורק ראוי להדלקה.
ק: יכול לשים גם את היין בכלי מאוס וכך לא יבוא לידי תקלה, וניתן להניח את היין עד שיתיישן ויהיה ראוי לזילוף?
ת: כל עניינו של היין לזילוף ולריח טוב, ויניח את היין בכלי מאוס שיפגע בריחו?! לכן לא ניתן להניח יין חדש שיתיישן עבור הזילוף, והתיר רבי יהושע לטמא תרומה בידיים כדי להצילו.

האם חוששים לתקלה הינה מחלוקת תנאים, לרבי ישמעאל חוששים ולב"ש ולב"ה (לפי הסבר של בני דורו) לא חוששים לתקלה.

לבסוף, הגמרא מעירה שתי הערות למשנה ולברייתא שנידונו. הערה הראשונה, מסייגת את מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע בנשברה חבית תרומה טהורה בגת העליונה, ומחדדת שלא עסקינן שיש בגת תחתונה יין טמא בשיעור פי מאה מהיין שיש בגת העליונה, כי אם כן יהיה שיעור כזה – היין תרומה שיישפך לגת התחתונה יתבטל ברוב חולין. ההערה שנייה שעוסקת בנוסח הברייתא ומתקנת אותה או מסבירה אותה באופן אחר מההבנה הראשונית.

תרומות
ח,ט

חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה ותחתיה חולין טמאין (ואם לא יעשה דבר תזרום התרומה הטהורה לגת התחתונה ותטמא, ואף החולין בגת התחתונה יתקדשו ויאסרו), מודה רבי אליעזר (לרבי) יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל (כיוון שרביעית יין טהור הוא שיעור חשוב עליו לחזר אחר כלים טהורים לאסוף את יין התרומה הטהורה ולהציל לפחות את חלק מהיין שלא יטמא).
ואם לאו (אין ביכולתו להציל את היין תרומה ובוודאי כל היין יטמא ויאסר) – רבי אליעזר אומר: תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד (אסור לגרום בידיים לטומאת תרומה טהורה). רבי יהושע אומר: יטמאנה ביד (יאסוף את התרומה הטהורה אפילו בכלים טמאים ויטמאנה בידיים, כיוון שסופה בכל מקרה להיאבד, כדי להציל לפחות את היין חולין בגת התחתונה)

רבי יוסי ברבי חנינא: מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע האם לטמא בידיים את התרומה הטהורה דווקא כשהגת התחתונה מכילה פחות מפי מאה תרומה (ויש הפסד מרובה לכן התיר רבי יהושע), אך אם בגת התחתונה יש יותר מפי מאה (למשל, בגת העליונה יש חבית אחת ובתחתונה מאה חביות) לכו"ע אין לטמא את התרומה הטהורה בידיים, כי התרומה תתבטל ברוב אחד למאה ותהיה חולין (ואין הפסד מרובה שיתיר טימא תרומה בידיים).
וכן מוכח מהברייתא, שלכו"ע לא מטמאים בידיים.

ברייתא

חבית שנשברה בגת העליונה ותחתיה מאה חולין טמאין, מודה רבי אליעזר לרבי יהושע שאם יכול (להביא כלים טהורים) להציל ממנה רביעית בטהרה – יציל. ואם לאו – תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד (והתרומה תתבטל ליין החולין – וכולו יהיה חולין ואין הפסד לבעל הבית, לכן אסור לו לטמא את התרומה בכלים טמאים, אלא מניח ליין לרדת לגת התחתונה).

ברייתא

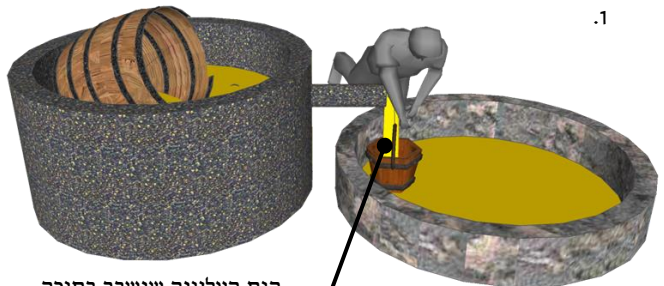

חבית של שמן תרומה שנשברה בגת העליונה ובתחתונה חולין טמאין, מודה רבי אליעזר לרבי יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה (בכלים טהורים) יציל, ואם לאו – תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד (כיוון ששמן תרומה שנטמא ראוי לכהן ליהנות ממנו בעת ביעורו, כהדלקת הנר או בהסקת התנור, אין בטומאת השמן הפסד מרובה להתיר לו לטמא בידיים. לכן אסור למנוע את התערבבות השמנים משתי הגתות).

במשנה בתרומות רבי יהושע היקל מרבי אליעזר להתיר לטמא בידיים יין תרומה טמא, ובסיפא של הברייתא ("ואם לאו") החמיר ואסר לטמא בידיים שמן תרומה טמא, ומודה לרבי אליעזר שאסור. לכן היה צריך לומר בברייתא "מודה רבי יהושע לרבי אליעזר?"

רבא: תהפוך את דברי הברייתא ותגרוס "מודה רבי יהושע לרבי אליעזר".

רב הונא בריה רב יהושע: דברי הברייתא "מודה" מוסבים על הרישא ("שאם יכול"), ועסקינן בכלי שתוכו טהור וגבו טמא ובהו"א לא יקבל את רביעית השמן הטהור שנשפך בכלי כזה, מחשש שיטמא השמן מגב הכלי, קמ"ל מודה רבי אליעזר לרבי יהושע שגם בכלי כזה מציל את התרומה הטהורה^[1].

גת העליונה שנשבר בתוכה חבית של שמן תרומה טהור

גת התחתונה שיש בה שמן חולין טמא

לכו"ע אם יכול להציל שמן רביעית שמן תרומה – מציל, אפילו בכלי שגבו טמא ותוכו טהור (אע"פ שיש חשש שהשמן יטמא מגב הכלי)